

KODEKS WYBORCZY

Komentarz

Kazimierz W. Czaplicki, Bogusław Dauter
Stefan J. Jaworski, Andrzej Kisielewicz
Ferdynand Rymarz, Jarosław Zbieranek

KOMENTARZE

2. WYDANIE

Wolters Kluwer

KODEKS WYBORCZY

Komentarz

Kazimierz W. Czaplicki, Bogusław Dauter
Stefan J. Jaworski, Andrzej Kisielewicz
Ferdynand Rymarz, Jarosław Zbieranek

KOMENTARZE

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

2. WYDANIE

Stan prawny na 30 września 2018 r.

Wydawca
Izabella Małecka

Redaktor prowadzący
Kinga Zając

Opracowanie redakcyjne
Bartosz Stanisławski – JustLuk

Łamanie
JustLuk

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

The logo for 'prawolubni' features the word in a lowercase, serif font with a small heart above the 'i'. Below the text is a decorative horizontal line with a wavy, wave-like pattern.

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2018

ISBN 978-83-8124-966-9

2. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	29
Wstęp	33
Ustawa z 5.01.2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2018 r. poz. 754 ze zm.) ...	35
Dział I. Przepisy wstępne	37
Rozdział 1. Przepisy ogólne	37
Art. 1. [Zakres regulacji]	37
Art. 2. [Zasada osobistego głosowania]	39
Art. 3. [Jednokrotne głosowanie w tych samych wyborach]	40
Art. 4. [Dzień głosowania]	41
Art. 5. [Definicje legalne]	41
Art. 6. [Zwolnienie z opłat administracyjnych i kosztów sądowych] ..	48
Art. 7. [Tłumaczenie dokumentów na język polski]	49
Art. 8. [Przekazywanie, przechowywanie i udostępnianie dokumentów z wyborów]	50
Art. 9. [Obliczanie terminów]	51
Rozdział 2. Prawa wyborcze	52
Art. 10. [Czynne prawo wyborcze]	52
Art. 11. [Bierne prawo wyborcze]	69
Rozdział 3. Obwody głosowania	81
Art. 12. [Stałe i odrębne obwody głosowania]	81
Art. 12a. (uchylony)	90
Art. 13. [Zmiany w podziale na stałe obwody głosowania]	90
Art. 13a. [Zmiany siedzib obwodowych komisji wyborczych]	92
Art. 13b. [Informowanie wyborców o zmianie lokalu obwodowej komisji wyborczej]	95
Art. 14. [Obwody głosowania dla obywateli polskich przebywających za granicą]	96
Art. 15. [Obwody głosowania dla wyborców przebywających na polskich statkach morskich]	97

Art. 16.	[Obwieszczenie o obwodach głosowania, siedzibach i lokalach obwodowych komisji wyborczych oraz głosowaniu korespondencyjnym]	99
Art. 17.	[Zastępcze czynności komisarza wyborczego]	100
Art. 17.	[Zastępcze czynności Państwowej Komisji Wyborczej]	101
Rozdział 4. Rejestr wyborców	. . . . .	102
Art. 18.	[Rejestr wyborców]	102
Art. 19.	[Wniosek o wpis do rejestru wyborców]	109
Art. 20.	[Decyzja o wpisaniu lub o odmowie wpisania do rejestru wyborców]	111
Art. 21.	[Skreślenie z rejestru wyborców]	113
Art. 22.	[Reklamacja na nieprawidłowości w rejestrze wyborców]	115
Art. 23.	[Przekazywanie danych obywateli państw UE niebędących obywatelami polskimi]	117
Art. 24.	[Przekazywanie danych obywateli polskich chcących korzystać z praw wyborczych na terytorium UE]	119
Art. 25.	[Delegacja do określenia sposobu prowadzenia rejestru oraz przekazywania danych zawartych w rejestrze]	120
Rozdział 5. Spis wyborców	. . . . .	121
Art. 26.	[Spis wyborców]	121
Art. 27.	(uchylony)	125
Art. 28.	[Dopisanie do spisu wyborców]	125
Art. 29.	[Spis wyborców w jednostkach, w których tworzy się odrębne obwody głosowania]	127
Art. 30.	[Dopisanie osób odbywających służbę do spisu wyborców]	129
Art. 31.	[Obowiązek zawiadomienia o dopisaniu lub wpisaniu do spisu wyborców]	131
Art. 32.	[Zaświadczenie o prawie do głosowania w miejscu pobytu w dniu wyborów]	132
Art. 33.	[Delegacja do określenia sposobu sporządzenia i udostępniania spisu wyborców oraz wzoru zaświadczenia]	135
Art. 34.	[Spis wyborców dla obwodów głosowania utworzonych na polskich statkach morskich]	136
Art. 35.	[Spis wyborców przebywających za granicą]	138
Art. 36.	[Jawność spisu wyborców]	142
Art. 37.	[Reklamacja w sprawie nieprawidłowości sporządzenia spisu]	143
Rozdział 5a. Przekazywanie informacji o wyborach wyborcom	. . . . .	145
Art. 37a.	[Prawo osób niepełnosprawnych do informacji o wyborach]	145
Art. 37b.	[Obowiązki informacyjne Państwowej Komisji Wyborczej]	147
Art. 37c.	[Ułatwianie dostępu do informacji]	148
Art. 37d.	[Działania informacyjne przed wyborami]	148
Rozdział 6. Przepisy wspólne dla głosowania	. . . . .	150
Art. 38.	[Głosowanie osobiste]	150
Art. 39.	[Godziny prac obwodowych komisji wyborczych]	151
Art. 39a.	[Godło państwowe w lokalu wyborczym]	154

Art. 40.	[Urzędowe karty do głosowania]	155	
Art. 40a.	[Nakładki na karty do głosowania dla wyborców niepełnosprawnych]	158	
Art. 41.	[Wpływ dopisków na karcie do głosowania na ważność głosu] . . .	160	
Art. 41a.	[Wygląd i sposób wykonania urny wyborczej]	161	
Art. 42.	[Zamknięcie i opieczątowanie urn wyborczych. Rejestrowanie czynności obwodowej komisji wyborczej]	163	
Art. 43.	(uchylony)	165	
Art. 44.	[Urna pomocnicza]	165	
Art. 45.	[Druga urna wyborcza]	167	
Art. 46.	[Zakaz wstępu do lokalu wyborczego osobom uzbrojonym] . .	167	
Art. 47.	[Zakaz przerywania głosowania]	167	
Art. 48.	[Obwieszczenia wyborcze i informacje w lokalu wyborczym] . .	171	
Art. 49.	[Obowiązki i uprawnienia przewodniczącego obwodowej komisji wyborczej]	173	
Art. 50.	[Udział międzynarodowych obserwatorów wyborów]	174	
Art. 51.	[Kategorie osób uprawnionych do głosowania. Dopisanie osoby do spisu wyborców]	175	
Art. 52.	[Postępowanie wyborcy w lokalu wyborczym]	177	
Art. 53.	[Udzielenie pomocy w głosowaniu wyborcy niepełnosprawnego]	180	
Rozdział 6a. Głosowanie korespondencyjne przez wyborców niepełnosprawnych			181
Art. 53a.	[Zakres uprawnienia do głosowania korespondencyjnego]	181	
Art. 53b.	[Zgłoszenie zamiaru głosowania korespondencyjnego]	184	
Art. 53c.	[Wezwanie do uzupełnienia zgłoszenia. Pozostawienie zgłoszenia bez rozpoznania]	186	
Art. 53d.	(uchylony)	187	
Art. 53e.	[Doręczenie pakietu wyborczego]	187	
Art. 53f.	(uchylony)	190	
Art. 53g.	[Skład pakietu wyborczego i jego oznaczenie]	190	
Art. 53h.	[Postępowanie wyborcy głosującego korespondencyjnie]	192	
Art. 53i.	[Postępowanie z kartami niedoręczonymi do zakończenia głosowania]	194	
Art. 53j.	[Delegacja do określenia szczegółowych przepisów dotyczących głosowania korespondencyjnego]	195	
Art. 53k.	[Przesyłka pakietów wyborczych oraz kopert zwrotnych]	196	
Art. 53l.	[Skrócenie terminów]	197	
Rozdział 7. Głosowanie przez pełnomocnika			198
Art. 54.	[Zakres prawa do głosowania przez pełnomocnika]	198	
Art. 55.	[Pełnomocnik]	200	
Art. 56.	[Akt pełnomocnictwa do głosowania]	201	
Art. 57.	[Wezwanie do usunięcia wad wniosku o sporządzenie aktu pełnomocnictwa. Odmowa sporządzenia aktu pełnomocnictwa]	204	

Art. 58.	[Cofnięcie pełnomocnictwa do głosowania]	206
Art. 59.	[Postępowanie pełnomocnika do głosowania w lokalu obwodowej komisji wyborczej]	209
Art. 60.	[Koszty i opłaty za pełnomocnictwo do głosowania]	210
Art. 61.	[Delegacja do określenia szczegółowego trybu postępowania w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania oraz wzorów]	211
Rozdział 7a. Głosowanie korespondencyjne przez wyborców niepełnosprawnych		212
Art. 61a.	[Zakres prawa do głosowania korespondencyjnego przez wyborców niepełnosprawnych]	212
Art. 61b.	[Wyznaczenie obwodowej komisji wyborczej dla celów głosowania korespondencyjnego]	213
Art. 61c.	[Zgłoszenie zamiaru głosowania korespondencyjnego]	213
Art. 61d.	[Wezwanie do uzupełnienia zgłoszenia. Pozostawienie bez rozpoznania zgłoszenia]	214
Art. 61e.	[Umieszczenie wyborcy niepełnosprawnego w spisie wyborców]	214
Art. 61f.	[Doręczenie pakietu wyborczego wyborcy niepełnosprawnemu]	214
Art. 61g.	[Skład pakietu wyborczego i jego oznaczenie]	215
Art. 61h.	[Postępowanie wyborcy niepełnosprawnego oraz obwodowej komisji wyborczej po doręczeniu jej koperty zwrotnej]	216
Art. 61i.	[Przesyłka pakietów wyborczych oraz kopert zwrotnych]	217
Art. 61j.	[Delegacja do określenia sposobu postępowania z kopertami zwrotnymi i pakietami wyborczymi]	217
Rozdział 8. (uchylony)		218
Art. 62–68. (uchylone)		218
Rozdział 9. Ustalanie wyników głosowania w obwodzie		218
Art. 69.	[Ustalanie wyników głosowania w obwodzie]	218
Art. 70.	[Pierwsze czynności obwodowej komisji wyborczej po zakończeniu głosowania]	218
Art. 71.	[Przeliczenie wyjętych kart do głosowania oraz oddanych głosów]	219
Art. 71a.	[Czynności komisji wyznaczonej dla celów głosowania korespondencyjnego]	223
Art. 72.	[Ustalenie wyników głosowania korespondencyjnego]	224
Art. 73.	[Nieważne karty do głosowania]	225
Art. 74.	[Frekwencja wyborcza w obwodzie]	225
Art. 75.	[Sporządzenie protokołu głosowania w obwodzie]	226
Art. 76.	[Przekazywanie i przyjmowanie oraz sposób postępowania z protokołem głosowania]	228
Art. 77.	[Podanie do publicznej wiadomości wyników głosowania w obwodzie]	229

Art. 78.	[Przekazywanie wyników głosowania i protokołów głosowania z obwodów]	231
Art. 79.	[Przekazanie w depozyt dokumentów z głosowania oraz pieczęcie komisji]	233
Art. 80.	[Podawanie frekwencji w trakcie wyborów]	235
Art. 81.	[Nieoficjalne wyniki głosowania]	236
Rozdział 10. Protesty wyborcze	. . . . .	237
Art. 82.	[Przesłanki i podmioty uprawnione do wniesienia protestu wyborczego]	237
Art. 83.	[Wnoszenie protestów wyborczych]	242
Rozdział 11. Komitety wyborcze	. . . . .	242
Art. 84.	[Czynności wyborcze komitetów wyborczych. Utworzenie komitetu wyborczego]	242
Art. 85.	[Termin podjęcia czynności związanych z utworzeniem komitetu wyborczego]	245
Art. 86.	[Organ partii politycznej pełniący funkcję komitetu wyborczego]	245
Art. 87.	[Koalicje wyborcze. Koalicyjny komitet wyborczy]	248
Art. 88.	[Komitet wyborczy organizacji]	251
Art. 89.	[Komitet wyborczy wyborców]	253
Art. 90.	[Komitet wyborczy w wyborach Prezydenta RP]	254
Art. 91.	[Tworzenie komitetów wyborczych oraz zgłaszanie ich właściwym organom wyborczym]	255
Art. 92.	[Nazwy i skróty nazw komitetów wyborczych]	255
Art. 93.	[Wzorce symboli graficznych komitetów wyborczych]	256
Art. 94.	[Ochrona prawna nazw, skrótów nazw i wzorców symboli graficznych komitetów wyborczych]	256
Art. 95.	[Zawiadomienie o utworzeniu komitetu wyborczego]	256
Art. 96.	[Zakaz pełnienia funkcji pełnomocnika w więcej niż jednym Komitecie wyborczym]	260
Art. 97.	[Postanowienie o przyjęciu albo odmowie przyjęcia zawiadomienia]	261
Art. 98.	[Termin wykonywania czynności wyborczych przez komitet wyborczy]	264
Art. 99.	[Podanie do publicznej wiadomości informacji o przyjęciu zawiadomień]	265
Art. 100.	[Rozwiązanie komitetu wyborczego z mocy prawa]	266
Art. 101.	[Rozwiązanie komitetu wyborczego w trybie przepisów o jego utworzeniu]	266
Art. 102.	[Adres strony internetowej komitetu wyborczego]	268
Art. 103.	(uchylony)	270
Rozdział 11a. Mężowie zaufania i obserwatorzy społeczni	. . . . .	270
Art. 103a.	[Uprawnienie do wyznaczenia męża zaufania; wymagania na stanowisku męża zaufania]	270

Art. 103b. [Uprawnienia męża zaufania]	271
Art. 103c. [Wyznaczenie obserwatora społecznego]	275
Rozdział 12. Kampania wyborcza	278
Art. 104. [Termin rozpoczęcia i zakończenia kampanii wyborczej]	278
Art. 105. [Definicja agitacji wyborczej i termin jej rozpoczęcia]	280
Art. 106. [Zbieranie podpisów popierających kandydatów]	282
Art. 107. [Cisza wyborcza]	284
Art. 108. [Zakazy agitacji wyborczej]	286
Art. 108a. [Czynności niedozwolone w ramach agitacji]	288
Art. 109. [Materiały wyborcze]	288
Art. 110. [Umieszczanie oraz usuwanie plakatów i haseł wyborczych] ..	289
Art. 111. [Ochrona prawna kandydata przed nieprawdziwymi informacjami]	291
Art. 112. [Umieszczenie wskazania o pochodzeniu materiałów wyborczych]	294
Art. 113. [Możliwość dochodzenia przez osoby pokrzywdzone lub poszkodowane uprawnień na podstawie przepisów innych ustaw]	295
Art. 114. [Zapewnienie bezpłatnego umieszczania urzędowych obwieszczeń wyborczych i plakatów wyborczych oraz podanie wykazu tych miejsc do publicznej wiadomości]	295
Art. 115. [Zakaz podawania do publicznej wiadomości wyników przedwyborczych badań (sondaży) opinii publicznej]	296
Rozdział 13. Kampania wyborcza w programach nadawców radiowych i telewizyjnych	297
Art. 116. [Prawo prowadzenia agitacji wyborczej w formie audycji wyborczych]	297
Art. 116a. [Audycje wyborcze]	297
Art. 117. [Rozpowszechnianie nieodpłatnych audycji wyborczych]	298
Art. 118. [Czas audycji wyborczych. Termin dostarczenia audycji wyborczych]	300
Art. 119. [Odpłatne audycje wyborcze]	301
Art. 120. [Debata telewizyjna]	302
Art. 121. [Odesłanie do innych przepisów w zakresie agitacji wyborczej] ...	305
Art. 122. [Informacje, wyjaśnienia i komunikaty PKW oraz komisarzy wyborczych w radiu i telewizji]	305
Rozdział 14. Finansowanie wyborów z budżetu państwa	306
Art. 123. [Rezerwa celowa na pokrycie wydatków w związku z zarządzonymi wyborami]	306
Art. 124. [Zasady pokrywania i przekazywania środków finansowych na wybory]	307
Rozdział 15. Finansowanie kampanii wyborczej	310
Art. 125. [Jawność finansowania kampanii wyborczej]	310
Art. 126. [Źródła pokrywania wydatków komitetów wyborczych]	313

Art. 127. [Pełnomocnik finansowy komitetu wyborczego]	314
Art. 128. [Zasady prowadzenia rachunkowości przez komitety wyborcze]	314
Art. 129. [Pozyskiwanie i wydatkowanie środków przez komitet wyborczy]	314
Art. 130. [Odpowiedzialność za zobowiązania komitetu wyborczego] . .	314
Art. 131. [Zakazy zbiorów publicznych oraz udzielania korzyści majątkowych]	315
Art. 132. [Źródła pozyskiwania środków finansowych przez komitety wyborcze]	320
Art. 133. [Nieodpłatne korzystanie z lokali i sprzętu biurowego]	321
Art. 134. [Gromadzenie środków finansowych na rachunku bankowym] . . .	325
Art. 135. [Limity wydatków na agitację wyborczą]	330
Art. 136. [Limity wydatków na agitację wyborczą w formie reklamy] . . .	330
Art. 137. (uchylony)	332
Art. 138. [Przekazanie nadwyżki pozyskanych środków na kampanię wyborczą]	332
Art. 139. [Obowiązki informacyjne o zasadach pozyskiwania środków finansowych]	334
Art. 140. [Rejestr zaciągniętych kredytów oraz rejestr wpłat, prowadzonych przez komitety wyborcze]	335
Art. 141. [Zakaz prowadzenia i finansowania agitacji wyborczej na rzecz celów programowych partii politycznej]	337
Art. 142. [Sprawozdanie finansowe]	338
Art. 143. [Udostępnianie treści sprawozdania finansowego do publicznego wglądu]	339
Art. 144. [Badanie i ocena sprawozdania finansowego]	344
Art. 145. [Tryb zaskarżenia postanowienia o odrzuceniu sprawozdania finansowego komitetu wyborczego]	345
Art. 146. [Udostępnianie informacji o przyjętych i odrzuconych sprawozdaniach finansowych]	346
Art. 147. [Pozbawienie prawa do dotacji w razie niezłożenia w terminie sprawozdania]	350
Art. 148. [Pomniejszenie wysokości dotacji lub subwencji]	351
Art. 149. [Przepadek na rzecz Skarbu Państwa korzyści majątkowych przyjętych z naruszeniem przepisów]	352
Art. 150. [Dotacja podmiotowa za każdy uzyskany mandat posła i senatora]	354
Art. 151. [Dotacja podmiotowa za każdy uzyskany mandat posła do Parlamentu Europejskiego]	356
Dział II. Organy wyborcze	358
Rozdział 1. Przepisy ogólne	358
Art. 152. [Stałe organy wyborcze oraz powołane w związku z zarządzonymi wyborami]	358

Art. 153. [Członkostwo w komisji wyborczej]	361
Art. 154. [Diety oraz zwrot kosztów podróży i noclegów dla członków komisji wyborczej. Ochrona prawna członków komisji wyborczej]	363
Art. 155. (uchylony)	368
Art. 156. [Zapewnianie obsługi i techniczno-materialnych warunków pracy komisji wyborczych]	368
Rozdział 2. Państwowa Komisja Wyborcza	371
Art. 157. [Właściwość i skład Państwowej Komisji Wyborczej. Powołanie sędziów]	371
Art. 158. [Przypadki wygaśnięcia członkostwa w PKW. Uzupełnienie składu]	378
Art. 158a. [Kompetencje Przewodniczącego KPW]	380
Art. 159. [Niezależność pełnienia funkcji w PKW. Wynagrodzenie miesięczne członków PKW]	382
Art. 160. [Zadania Państwowej Komisji Wyborczej]	383
Art. 161. [Wytyczne i uchwały Państwowej Komisji Wyborczej]	391
Art. 161a. [Skarga do Sądu Najwyższego na uchwałę PKW]	393
Art. 162. [Delegacja do określenia warunków i sposobu wykorzystania technik elektronicznych]	394
Art. 163. [Udostępnienie wyników głosowania i wyborów oraz danych statystycznych]	397
Art. 164. [Pieczęć urzędowa Państwowej Komisji Wyborczej]	397
Art. 165. [Czynności PKW w zakresie nadzoru nad prowadzeniem i aktualizowaniem rejestru wyborców oraz sporządzaniem spisów wyborców]	397
Rozdział 3. Komisarze wyborczy	401
Art. 166. [Funkcja komisarza wyborczego]	401
Art. 167. [Zadania komisarza wyborczego]	407
Art. 168. [Obwieszczenie o wynikach wyborów do rad oraz wyborów wójtów na obszarze województwa]	413
Art. 169. [Sposoby podania do publicznej wiadomości obwieszczeń komisarzy wyborczych]	414
Rozdział 4. Okręgowa komisja wyborcza	415
Art. 170. [Skład, powołanie i pierwsze posiedzenie okręgowej komisji wyborczej]	415
Art. 171. [Przypadki wygaśnięcia członkostwa. Odwołanie członka. Uzupełnienie składu]	418
Art. 172. [Zadania okręgowej komisji wyborczej]	420
Art. 173. [Pełnomocnicy okręgowej komisji wyborczej]	422
Rozdział 5. Rejonowa komisja wyborcza	423
Art. 174. [Skład i powołanie rejonowej komisji wyborczej. Wygaśnięcie członkostwa]	423
Art. 175. [Zadania rejonowej komisji wyborczej]	423

Art. 176. [Pełnomocnicy rejonowej komisji wyborczej]	426
Art. 177. [Określenie obszaru okręgu wyborczego dla okręgowej komisji wyborczej]	427
Rozdział 6. Terytorialna komisja wyborcza	427
Art. 178. [Powołanie, skład i pierwsze posiedzenie terytorialnej komisji wyborczej]	427
Art. 179. [Przypadki wygaśnięcia członkostwa. Odwołanie członka. Uzupełnienie składu]	433
Art. 180. [Zadania terytorialnej komisji wyborczej]	434
Art. 181. (uchylony)	435
Rozdział 7. Obwodowe komisje wyborcze	435
Art. 181a. [Powołanie obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie i obwodowej komisji wyborczej ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie]	435
Art. 182. [Powołanie, skład i pierwsze posiedzenie obwodowej komisji wyborczej]	436
Art. 183. [Powołanie i skład obwodowej komisji wyborczej w obwodach głosowania utworzonych za granicą]	442
Art. 184. [Przypadki wygaśnięcia członkostwa w obwodowej komisji wyborczej]	443
Art. 185. [Zadania obwodowych komisji wyborczych]	445
Art. 186. [Lokale obwodowych komisji wyborczych]	448
Rozdział 8. Krajowe Biuro Wyborcze	450
Art. 187. [Zadania Krajowego Biura Wyborczego]	450
Art. 188. [Organizacja i Szef Krajowego Biura Wyborczego]	450
Art. 189. [Współdziałanie Krajowego Biura Wyborczego z innymi organami]	451
Art. 190. [Powołanie i odwołanie Szefa Krajowego Biura Wyborczego]	458
Art. 191. [Dyspozycja środkami finansowymi]	460
Rozdział 9. Urzędnicy wyborczy	461
Art. 191a. [Korpus Urzędników Wyborczych]	461
Art. 191b. [Wymagania wobec urzędników wyborczych]	462
Art. 191c. [Powołanie urzędników wyborczych]	462
Art. 191ca. [Powierzenie wykonywania funkcji urzędnika wyborczego osobie niespełniającej wymogów ustawowych]	463
Art. 191d. [Wygaśnięcie funkcji urzędnika wyborczego]	463
Art. 191e. [Zadania urzędników wyborczych; zwolnienie urzędnika wyborczego od pracy zawodowej]	467
Art. 191f. [Uchwała PKW o szczegółowym zakresie zadań urzędników wyborczych oraz o zasadach ich wynagradzania]	468
Art. 191g. [Zapewnienie odpowiednich warunków do wykonywania zadań przez urzędników wyborczych]	472
Art. 191h. [Obowiązek doskonalenia zawodowego]	473

Dział III. Wybory do Sejmu	474
Rozdział 1. Zasady ogólne	474
Art. 192. [Zasady prawa wyborczego w wyborach do Sejmu]	474
Art. 193. [Wielomandatowe okręgi wyborcze. Zakaz równoczesnego kandydowania do Sejmu i Senatu]	483
Art. 194. [Zarządzenie wyborów. Wyznaczenie daty wyborów]	486
Art. 195. [Zarządzenie wyborów w razie skrócenia kadencji. Wyznaczenie daty wyborów]	488
Art. 196. [Progi wyborcze (klauzule zaporowe)]	490
Art. 197. [Zwolnienie z progów wyborczych komitetów mniejszości narodowych]	491
Art. 198. [Obniżenie progów wyborczych]	492
Art. 199. [Limit wydatków na agitację wyborczą]	493
Art. 200. [Waloryzacja limitu wydatków na agitację wyborczą]	494
Rozdział 2. Okręgi wyborcze	494
Art. 201. [Utworzenie i granice okręgów wyborczych. Minimalna liczba mandatów w okręgu wyborczym]	494
Art. 202. [Norma przedstawicielstwa (wskaźnik ludnościowy)]	498
Art. 203. [Zmiany w podziale na okręgi wyborcze]	500
Rozdział 3. Zgłaszanie kandydatów na posłów	501
Art. 204. [Podmioty zgłaszające kandydatów na posłów. Zawiadomienie o utworzeniu komitetu]	501
Art. 205. [Tryb skarżenia postanowienia PKW o odmowie przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego]	508
Art. 206. [Nadanie numeru NIP oraz REGON komitetowi wyborczemu] ...	509
Art. 207. [Ogłoszenie informacji o utworzonych komitetach wyborczych]	510
Art. 208. [Zasady zgłaszania list kandydatów na posłów]	510
Art. 209. [Udzielenie poparcia liście kandydatów na posłów]	511
Art. 210. [Liczba wymaganych podpisów poparcia. Zgłoszenie dalszych list bez podpisów]	514
Art. 211. [Termin zgłoszenia list kandydatów. Liczba kandydatów. Parytet. Osoby zgłaszające listę]	516
Art. 212. [Treść i załączniki zgłoszenia list kandydatów]	518
Art. 213. [Przyjmowanie zgłoszenia list kandydatów. Potwierdzenie zgłoszenia listy]	523
Art. 214. [Zapytanie o udzielenie informacji z Krajowego Rejestru Karnego o kandydatach z listy]	524
Art. 215. [Rejestracja listy kandydatów na posłów. Odmowa rejestracji kandydata lub listy w całości]	525
Art. 216. [Uzupełnienie wykazu podpisów. Odmowa rejestracji listy kandydatów]	527
Art. 217. [Sprawdzenie danych bądź wiarygodności podpisów w oparciu o dostępne urzędowo dokumenty. Odmowa rejestracji listy kandydatów]	528

Art. 218.	[Postępowanie odwoławcze w przedmiocie zgłoszeń listy kandydatów]	529
Art. 219.	[Losowanie numerów list wyborczych dla komitetów zarejestrowanych w więcej niż jednym okręgu wyborczym] . . .	530
Art. 220.	[Losowanie numerów list wyborczych dla komitetów zarejestrowanych wyłącznie w danym okręgu wyborczym] . . .	531
Art. 221.	[Obwieszczenie o zarejestrowanych listach kandydatów]	532
Art. 222.	[Skreślenie nazwiska kandydata z zarejestrowanej listy kandydatów. Unieważnienie rejestracji listy komitetu]	533
Rozdział 4. Karty do głosowania	. . . . .	534
Art. 223.	[Wydrukowanie i przekazanie kart do głosowania]	534
Art. 224.	[Treść karty do głosowania]	535
Art. 225.	[Pozostawienie na wydrukowanych kartach do głosowania nazwiska skreślonego kandydata]	536
Art. 226.	[Delegacja do określenia sposobu sporządzania i przekazania kart do głosowania dla obwodów głosowania utworzonych na polskich statkach morskich oraz za granicą]	537
Rozdział 5. Sposób głosowania i warunki ważności głosu	. . . . .	537
Art. 227.	[Sposób głosowania i warunki ważności głosu]	537
Rozdział 6. Ustalanie wyników głosowania i wyników wyborów w okręgu wyborczym	. . . . .	539
Art. 228.	[Ustalanie wyników głosowania w obwodzie]	539
Art. 229.	[Sprawdzenie prawidłowości ustalenia wyników głosowania w obwodzie. Zarządzenie ponownego ich ustalenia]	540
Art. 230.	[Ustalanie wyników wyborów w okręgu wyborczym. Sporządzanie i przekazanie protokołu wyników głosowania w okręgu wyborczym]	542
Art. 231.	[Informacja o komitetach uczestniczących w podziale mandatów]	542
Art. 232.	[Podział mandatów pomiędzy uprawnione listy kandydatów według metody d'Hondta]	544
Art. 233.	[Podział mandatów poszczególnym listom kandydatów]	544
Art. 234.	[Protokół wyborów posłów w okręgu wyborczym]	547
Art. 235.	[Podanie do publicznej wiadomości wyników głosowania i wyników wyborów w okręgach wyborczych]	547
Art. 236.	[Przekazanie danych z protokołu wyborów w okręgu wyborczym do Państwowej Komisji Wyborczej]	548
Art. 237.	[Sprawdzenie prawidłowości ustalenia wyników wyborów w okręgach. Zarządzenie ponownego ich ustalenia]	548
Rozdział 7. Ogłaszanie wyników wyborów do Sejmu	. . . . .	549
Art. 238.	[Sposób i forma ogłoszenia wyników wyborów]	549
Art. 239.	[Wręczenie posłom zaświadczenia o wyborze]	550
Art. 240.	[Przesłanie sprawozdania z wyborów]	551
Rozdział 8. Ważność wyborów	. . . . .	551
Art. 241.	[Termin i wymogi złożenia protestu]	551

Art. 242. [Opinia w sprawie protestu. Uczestnicy postępowania]	554
Art. 243. [Pozostawienie protestu bez dalszego biegu]	557
Art. 244. [Rozstrzygnięcie w przedmiocie ważności wyborów oraz wyboru posła]	558
Art. 245. [Ponowne wybory w okręgu lub wskazane czynności wyborcze. Ogłoszenie wyników]	562
Art. 246. [Ponowne wybory w całości]	563
Rozdział 9. Wygaśnięcie mandatu posła i uzupełnienie składu Sejmu	564
Art. 247. [Przypadki wygaśnięcia mandatu posła]	564
Art. 248. [Procedura sprawdzenia niekaralności wybranych posłów]	574
Art. 249. [Stwierdzenie wygaśnięcia mandatu posła]	575
Art. 250. [Odwołanie od postanowienia w sprawie stwierdzenia wygaśnięcia mandatu oraz jego rozpatrzenie]	577
Art. 251. [Procedura obsadzenia wygasłego mandatu]	579
Rozdział 10. Kampania wyborcza w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych	581
Art. 252. [Prawo do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych. Łączny czas audycji]	581
Art. 253. [Podział czasu przeznaczanego na rozpowszechnianie audycji wyborczych]	582
Art. 254. [Losowanie kolejności rozpowszechniania audycji wyborczych. Skarga na podział czasu antenowego]	583
Dział IV. Wybory do Senatu	584
Rozdział 1. Zasady ogólne	584
Art. 255. [Zasady prawa wyborczego w wyborach do Senatu]	584
Art. 256. [System większościowy wyborów do Senatu]	585
Art. 257. [Zarządzenie wyborów do Senatu]	585
Art. 258. [Odpowiednie stosowanie przepisów o wyborach do Sejmu] . .	586
Art. 259. [Limity wydatków na agitację wyborczą]	586
Rozdział 2. Okręgi wyborcze	587
Art. 260. [Zasady tworzenia jednomandatowych okręgów wyborczych] . . .	587
Art. 261. [Podział na okręgi wyborcze]	587
Rozdział 3. Szczególne zadania komisji wyborczych	592
Art. 262. [Komisje przeprowadzające wybory do Senatu]	592
Rozdział 4. Zgłaszanie kandydatów na senatorów	593
Art. 263. [Zgłaszanie kandydatów. Nazwa i skrót nazwy komitetu wyborczego]	593
Art. 264. [Zgłaszanie kandydatów. Kandydowanie w jednym okręgu] . . .	594
Art. 265. [Poparcia dla zgłoszenia kandydata na senatora]	594
Art. 265a. [Zgłoszenie nowego kandydata na senatora]	596
Rozdział 5. Karty do głosowania	596
Art. 266. [Wydrukowanie i przekazanie kart do głosowania]	596
Art. 267. [Umieszczenie kandydatów na kartach do głosowania]	598

Rozdział 6. Sposób głosowania i warunki ważności głosu	599
Art. 268. [Sposób głosowania]	599
Art. 269. [Warunki ważności głosu]	600
Rozdział 7. Ustalanie wyników głosowania i wyników wyborów w okręgu wyborczym	601
Art. 270. [Ustalanie wyników głosowania w obwodzie]	601
Art. 271. [Sprawdzenie prawidłowości ustalenia wyników głosowania w okręgach. Zarządzenie ponownego ich ustalenia]	601
Art. 272. [Ustalanie wyników głosowania i wyników wyborów w okręgu wyborczym. Sporządzanie i przekazanie protokołu wyników głosowania]	601
Art. 273. [Uznanie kandydata za wybranego na senatora]	602
Art. 274. [Podanie do publicznej wiadomości wyników głosowania oraz wyborów w okręgach wyborczych]	603
Art. 275. [Sprawdzenie prawidłowości ustalenia wyników wyborów w okręgach. Zarządzenie ponownego ich ustalenia]	603
Rozdział 8. Ogłaszanie wyników wyborów do Senatu	604
Art. 276. [Ogłaszanie wyników wyborów do Senatu]	604
Art. 277. [Wręczenie senatorom zaświadczenia o wyborze]	604
Art. 278. [Przesłanie sprawozdania z wyborów]	604
Rozdział 9. Wygaśnięcie mandatu senatora i uzupełnienie składu Senatu ..	605
Art. 279. [Przypadki wygaśnięcia mandatu senatora]	605
Art. 280. [Procedura sprawdzenia niekaralności wybranych senatorów] ..	607
Art. 281. [Stwierdzenie wygaśnięcia mandatu senatora]	607
Art. 282. [Odwołanie od postanowienia w sprawie stwierdzenia wygaśnięcia mandatu oraz jego rozpatrzenie]	608
Art. 283. [Zarządzenie i przeprowadzenie wyborów uzupełniających do Senatu]	608
Rozdział 10. Kampania wyborcza w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych	610
Art. 284. [Prawo do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych. łączny czas audycji i jego podział]	610
Art. 285. [Nieodpłatne rozpowszechnianie audycji wyborczych w wyborach uzupełniających]	611
Rozdział 11. Szczególne zasady finansowania kampanii wyborczej do Senatu	612
Art. 286. [Dotacje z budżetu państwa]	612
Dział V. Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej	614
Rozdział 1. Zasady ogólne	614
Art. 287. [Zasady prawa wyborczego w wyborach Prezydenta RP]	614
Art. 288. [Kadencja]	615
Art. 289. [Termin zarządzenia i wyznaczenia wyborów]	616
Art. 290. [Postanowienie Marszałka Sejmu o zarządzeniu wyborów i jego ogłoszenie]	618

Art. 291.	[Złożenie przysięgi przez nowo wybranego Prezydenta. Objęcie urzędu]	618
Art. 292.	[Ponowne głosowanie (druga tura wyborów)]	619
Art. 293.	[Ponowne zarządzanie wyborów]	620
Art. 294.	[Organy przeprowadzające wybory]	621
Art. 295.	[Jednoczesne przeprowadzenie wyborów do Sejmu i Senatu oraz prezydenckich]	622
Rozdział 2. Zgłaszanie kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej	. . . . .	623
Art. 296.	[Zgłoszenie kandydata przez co najmniej 100 000 obywateli] . . .	623
Art. 297.	[Komitet wyborczy. Zgody kandydata. Oświadczenie lustracyjne]	624
Art. 298.	[Postępowanie lustracyjne. Informacja z Krajowego Rejestru Karnego o kandydacie]	625
Art. 299.	[Zawiadomienie o utworzeniu komitetu wyborczego]	626
Art. 300.	[Postępowanie w przedmiocie odmowy przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego]	627
Art. 301.	[Nadanie numeru NIP oraz REGON komitetowi wyborczemu] . . .	629
Art. 302.	[Ogłoszenie informacji o utworzonych komitetach wyborczych]	629
Art. 303.	[Termin i treść zgłoszenia kandydata. Wycofanie udzielonego poparcia]	629
Art. 304.	[Postępowanie w sprawie rejestracji kandydata]	632
Art. 305.	[Sporządzenie i obwieszczenie listy kandydatów]	635
Art. 306.	[Skreślenie z listy kandydatów]	636
Rozdział 3. Karty do głosowania	. . . . .	637
Art. 307.	[Wydrukowanie i przekazanie kart do głosowania]	637
Art. 308.	[Treść karty do głosowania]	638
Art. 309.	[Pozostawienie na wydrukowanych kartach do głosowania nazwiska skreślonego kandydata]	638
Art. 310.	[Delegacja do określenia sposobu sporządzania i przekazania kart do głosowania dla obwodów głosowania utworzonych na polskich statkach morskich oraz za granicą]	639
Rozdział 4. Sposób głosowania i warunki ważności głosu	. . . . .	639
Art. 311.	[Sposób głosowania]	639
Art. 312.	[Warunki ważności głosu]	640
Rozdział 5. Ustalanie wyników głosowania i wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej. Ważność wyborów	. . . . .	641
Art. 313.	[Sporządzenie protokołu wyników głosowania w obwodzie i jego przekazanie]	641
Art. 314.	[Sporządzenie protokołu wyników głosowania w okręgu i jego przekazanie]	641
Art. 315.	[Sprawdzenie prawidłowości ustalenia zbiorczych wyników głosowania. Zarządzenie ponownego ich ustalenia]	642
Art. 316.	[Ustalenie wyników głosowania i sporządzenie protokołu głosowania]	643

Art. 317. [Uchwała PKW w sprawie stwierdzenia wyników wyborów] . . .	643
Art. 318. [Udostępnienie wyników głosowania i wyborów oraz danych statystycznych]	643
Art. 319. [Przeprowadzenie ponownych wyborów]	645
Art. 320. [Sprawozdanie z wyborów]	646
Art. 321. [Protest wyborczy przeciwko wyborowi Prezydenta]	646
Art. 322. [Przesłanki pozostawienia bez dalszego biegu protestu wyborczego]	647
Art. 323. [Rozpatrzenie protestu wyborczego]	647
Art. 324. [Rozstrzygnięcie w przedmiocie ważności wyboru]	647
Art. 325. [Przeprowadzenie nowych wyborów na Prezydenta]	648
Rozdział 6. Kampania wyborcza w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych	652
Art. 326. [Prawo do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych. Łączny czas audycji. Losowanie kolejności. Skarga na podział czasu antenowego]	652
Rozdział 7. Finansowanie kampanii wyborczej	654
Art. 327. [Limit wydatków na kampanię wyborczą]	654
Dział VI. Wybory do Parlamentu Europejskiego	656
Rozdział 1. Zasady ogólne	656
Art. 328. [Zasady prawa wyborczego w wyborach do Parlamentu Europejskiego]	656
Art. 329. [Liczba europarlamentarzystów. Długość kadencji]	658
Art. 330. [Charakter prawny mandatu]	659
Art. 331. [Wyznaczenie daty wyborów]	660
Art. 332. [Ogłoszenie postanowienia o zarządzeniu wyborów. Kalendarz wyborczy]	661
Art. 333. [Niepołączalność mandatu posła z funkcjami i stanowiskami w Unii Europejskiej]	662
Art. 334. [Niepołączalność mandatu posła z funkcjami i stanowiskami w Polsce]	662
Art. 335. [Próg wyborczy]	664
Art. 336. [Protesty wyborcze i postępowanie w sprawie stwierdzenia ważności wyborów]	664
Art. 337. [Limity wydatków na agitację wyborczą]	664
Art. 338. [Stosowanie odpowiednich przepisów o wyborach do Sejmu] . . .	666
Rozdział 2. Komisje wyborcze i okręgi wyborcze	666
Art. 339. [Organy przeprowadzające wybory]	666
Art. 340. [Podział na okręgi wyborcze, ich numery i granice]	667
Rozdział 3. Zgłaszanie kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego	668
Art. 341. [Podmioty zgłaszające kandydatów na posłów]	668
Art. 342. [Minimalna i maksymalna liczba zgłaszanych kandydatów na posłów]	669

Art. 343.	[Liczba wymaganych podpisów poparcia listy kandydatów] . . .	670
Art. 344.	[Zgłoszenie kandydatury obywatela Unii Europejskiej niebędącego obywatelem polskim. Zmiana listy kandydatów] . . .	670
Art. 344a.	[Organ właściwy do przyjmowania i przekazywania informacji niezbędnych do ustalania prawa wybieralności] . . .	672
Art. 344b.	[Procedura sprawdzania biernego prawa wyborczego kandydatów na posłów (obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi), którzy kandydują w Polsce]	673
Art. 344c.	[Procedura sprawdzania biernego prawa wyborczego kandydatów na posłów będących obywatelami polskimi, którzy kandydują w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej]	674
Art. 345.	[Rejestracja listy kandydatów]	674
Art. 346.	[Skreślenie kandydata z zarejestrowanej listy. Uzupełnienie listy. Unieważnienie rejestracji listy]	675
Rozdział 4. Kampania wyborcza w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych		676
Art. 347.	[Prawo do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych. Łączny czas audycji. Podział czasu antenowego] . . .	676
Art. 348.	[Losowanie kolejności rozpowszechniania audycji. Skarga na podział czasu antenowego]	677
Rozdział 5. Ustalanie wyników głosowania i wyników wyborów		678
Art. 349.	[Termin podania do publicznej wiadomości wyników głosowania w obwodzie]	678
Art. 350.	[Sprawdzenie prawidłowości ustalenia obwodowych wyników głosowania. Zarządzenie ponownego ich ustalenia]	679
Art. 351.	[Sporządzenie protokołu wyników głosowania w rejonie i jego przesłanie]	679
Art. 352.	[Sprawdzenie prawidłowości ustalenia wyników głosowania w rejonie. Zarządzenie ponownego ich ustalenia]	681
Art. 353.	[Sporządzenie protokołu wyników głosowania w okręgach wyborczych i jego przesłanie. Sprawdzenie prawidłowości ustalenia wyników głosowania w okręgach wyborczych]	681
Art. 354.	[Ustalenie wyników głosowania w skali kraju]	682
Art. 355.	[Zestawienie ważnych głosów. Wykaz komitetów, które przekroczyły próg wyborczy]	683
Art. 356.	[Podział wszystkich mandatów pomiędzy uprawnione komitety wyborcze]	683
Art. 357.	[Protokół wyników głosowania w skali kraju oraz ogólnego podziału mandatów między komitety wyborcze]	683
Art. 358.	[Zestawienie sporządzane przez PKW]	684
Art. 359.	[Rozdzielenie mandatów przypadających danej liście]	685
Art. 360.	[Protokół wyborów posłów do Parlamentu Europejskiego]	685

Rozdział 6. Ogłaszanie wyników wyborów do Parlamentu Europejskiego . . .	691
Art. 361. [Sposób i forma ogłoszenia wyników wyborów]	691
Art. 362. [Zaświadczenia i zawiadomienia o wyborze]	692
Rozdział 7. Wygaśnięcie mandatu. Utrata mandatu	693
Art. 363. [Przypadki wygaśnięcia mandatu posła]	693
Art. 364. [Przypadki utraty mandatu posła]	694
Art. 365. [Procedura sprawdzenia niekaralności wybranych posłów]	697
Art. 366. [Postanowienie stwierdzające utratę mandatu posła]	697
Art. 367. [Odwołanie od postanowienia stwierdzającego utratę mandatu oraz jego rozpatrzenie]	698
Art. 368. [Procedura obsadzenia wygasłego i utraconego mandatu]	699
Dział VII. Wybory do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego	702
Rozdział 1. Zasady ogólne	702
Art. 369. [Zasady prawa wyborczego w wyborach samorządowych]	702
Art. 370. [Niepołączalność mandatów samorządowych]	704
Art. 371. [Zarządzenie i wyznaczenie daty wyborów samorządowych] . .	705
Art. 372. [Zarządzenie i przeprowadzenie wyborów przedterminowych] . . .	707
Art. 373. [Ustalenie liczby radnych dla każdej rady]	708
Art. 374. [Ogłoszenie i obwieszczenie zarządzenia o liczbie radnych] . . .	710
Art. 375. [Ustalenie liczby radnych w razie wyborów przedterminowych]	710
Art. 376. [Termin upływu kadencji radnych i rad wybranych w wyborach przedterminowych]	711
Art. 377. [Niemożność przeprowadzenia wyborów przedterminowych. Wyznaczenie osoby pełniącej funkcję rady do końca kadencji] . . .	711
Art. 378. [Limity wydatków na agitację wyborczą]	712
Art. 379. [Waloryzacja kwoty służącej do wyliczenia limitu wydatków] . .	713
Rozdział 2. Obsadzenie mandatów bez głosowania	713
Art. 380. [Przyczyny obsadzenia mandatu bez głosowania]	713
Art. 381. [Zawiadomienie wyborców o obsadzeniu mandatu bez głosowania. Sporządzenie protokołu]	714
Rozdział 3. Ogłaszanie wyników wyborów na obszarze kraju	715
Art. 382. [Ogłoszenie i obwieszczenie o zbiorczych wynikach wyborów do rad na obszarze kraju]	715
Rozdział 4. Wygaśnięcie mandatu radnego. Wybory uzupełniające i przedterminowe	716
Art. 383. [Wygaśnięcie mandatu radnego]	716
Art. 383a. [Informowanie o utracie prawa wyborczego]	733
Art. 384. [Postępowanie skargowe od orzeczenia stwierdzającego wygaśnięcie mandatu]	734
Art. 385. [Zarządzenie wyborów uzupełniających]	737

Art. 386. [Zasady i tryb przeprowadzenia wyborów uzupełniających. Termin upływu kadencji radnych wybranych w wyborach uzupełniających]	738
Art. 387. [Procedura obsadzenia wygasłego mandatu w okręgu wielomandatowym]	739
Art. 388. [Postępowanie sądowoadministracyjne a terminy podjęcia czynności w celu obsadzenia wygasłego mandatu]	740
Art. 389. [Wybory przedterminowe. Termin upływu kadencji radnych wybranych w wyborach przedterminowych]	741
Rozdział 5. Zmiany w podziale terytorialnym państwa	742
Art. 390. [Skutki zmian w podziale terytorialnym zachodzących w toku kadencji]	742
Art. 390a. [Niemożność przeprowadzenia wyborów w razie rozwiązania rady]	747
Art. 391. [Termin upływu kadencji radnych wybranych w związku ze zmianami w podziale terytorialnym]	749
Rozdział 6. Ważność wyborów	749
Art. 392. [Zasady wnoszenia protestów wyborczych]	749
Art. 393. [Sądowe rozpoznanie protestów wyborczych]	752
Art. 394. [Rozstrzygnięcie o ważności wyborów oraz o ważności wyboru radnego]	755
Art. 395. [Zarządzenie ponownych wyborów. Termin wygaśnięcia mandatów]	758
Art. 396. [Zasady przeprowadzenia ponownych wyborów]	760
Art. 397. [Ogłaszanie wyników wyborów ponownych]	762
Art. 398. [Organ właściwy do przyjmowania zawiadomień o utworzeniu komitetu wyborczego. Zwolnienie z zebrania podpisów poparcia]	763
Rozdział 7. Zgłaszanie kandydatów na radnych	763
Art. 399. [Podmioty zgłaszające kandydatów na radnych]	763
Art. 400. [Zawiadomienie o utworzeniu komitetu wyborczego partii politycznej]	765
Art. 401. [Termin utworzenia koalicyjnego komitetu wyborczego. Zawiadomienie o jego utworzeniu]	766
Art. 402. [Zawiadomienie o utworzeniu komitetu wyborczego organizacji]	768
Art. 403. [Zawiadomienie o utworzeniu komitetu wyborczego wyborców]	770
Art. 404. [Postępowanie w razie odmowy przyjęcia przez PKW zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego]	773
Art. 405. [Postępowanie w razie odmowy przyjęcia przez komisarza wyborczego zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego]	774
Art. 406. [Ogłaszanie informacji o przyjętych zawiadomieniach o utworzonych komitetach wyborczych]	775

Art. 407. [Nadanie numeru NIP oraz REGON komitetowi wyborczemu] . . .	776
Rozdział 8. Nadawanie numerów zarejestrowanym listom kandydatów . . .	776
Art. 408. [Losowanie numerów zarejestrowanym listom kandydatów]	776
Art. 409. [Warunki otrzymania jednolitego numeru dla zarejestrowanych list kandydatów]	776
Art. 410. [Terminy nadawania numerów listom kandydatów. Ogłaszanie informacji o numerach]	779
Rozdział 9. Kampania wyborcza w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych	784
Art. 411. [Prawo do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych. łączny czas audycji. Podział czasu antenowego] . . .	784
Art. 412. [Skarga na podział czasu antenowego]	785
Rozdział 10. Przepisy szczególne dotyczące wyborów do rad gmin	786
Art. 413. [Organy przeprowadzające wybory do rad gmin]	786
Art. 414. [Zasada bezpośredniości]	787
Art. 415. [System większości zwykłej w okręgach jednomandatowych w wyborach do rad gmin]	788
Art. 416. [System proporcjonalny z progiem wyborczym w miastach na prawach powiatu]	788
Art. 417. [Tworzenie okręgów wyborczych dla wyborów do rady gminy] . . .	789
Art. 418. [Okręgi jednomandatowe i wielomandatowe]	791
Art. 419. [Zasady podziału gminy na okręgi wyborcze]	791
Art. 420. [Tryb zaskarżania ustaleń rady gminy w sprawach okręgów wyborczych]	796
Art. 420. [<i>Tryb zaskarżania ustaleń komisarza wyborczego w sprawach okręgów wyborczych</i>]	796
Art. 421. [Zmiany granic okręgów wyborczych]	801
Art. 422. [Obwieszczenie o okręgach wyborczych]	802
Art. 423. [Podział gminy na okręgi wyborcze przed wyborami przedterminowymi]	803
Art. 424. [Zgłaszanie kandydatów w formie list kandydatów]	803
Art. 425. [Lista kandydatów w wyborach do rady]	803
Art. 426. [Wymogi zgłoszenia listy kandydatów]	804
Art. 427. [Podpisy poparcia listy kandydatów]	810
Art. 428. [Termin zgłoszenia. Osoby zgłaszające listy]	813
Art. 429. [Badanie zgodności zgłoszenia z przepisami kodeksu]	815
Art. 430. [Zwrot zgłoszenia. Odmowa rejestracji zgłoszenia]	816
Art. 431. [Wezwanie do usunięcia wad zgłoszenia. Odmowa rejestracji zgłoszenia całości lub części listy]	818
Art. 432. [Tryb zaskarżenia uchwały gminnej komisji wyborczej o odmowie zgłoszenia lub rejestracji listy]	820
Art. 433. [Protokół rejestracji zgłoszenia listy kandydatów]	822
Art. 434. [Ponowienie procedury zgłaszania kandydatów]	822
Art. 435. [Obwieszczenie o zarejestrowanych listach kandydatów]	824

Art. 436.	[Tryb postępowania w przypadku zmian w zarejestrowanych listach kandydatów]	826
Art. 437.	[Przygotowanie kart do głosowania]	829
Art. 438.	[Ustalenie treści karty do głosowania]	831
Art. 439.	[Sposób głosowania w wyborach radnych w gminach do 20 000 mieszkańców. Ważność głosu]	833
Art. 440.	[Sposób głosowania w wyborach radnych w gminach powyżej 20 000 mieszkańców. Ważność głosu]	834
Art. 441.	[Ustalenie wyników głosowania w okręgu wyborczym]	835
Art. 442.	[Zestawienie wyników głosowania w okręgu wyborczym]	836
Art. 443.	[Ustalanie wyników wyborów w gminie do 20 000 mieszkańców]	837
Art. 444.	[Podział mandatów w wyborach rady w gminie powyżej 20 000 mieszkańców]	838
Art. 445.	[Protokół z wyborów do rady gminy]	840
Art. 446.	[Wywieszenie protokołu z wyborów do rady gminy wraz z zestawieniami]	841
Art. 447.	[Przekazanie komisarzowi wyborczemu wyników głosowania i wyborów w okręgach wyborczych]	842
Art. 448.	[Sprawdzenie prawidłowości wyników głosowania i wyborów w okręgach wyborczych oraz zarządzenie ponownego ich ustalenia]	843
Art. 449.	[Zaświadczenia o wyborze radnego]	844
Rozdział 11. Przepisy szczególne dotyczące wyborów do rad powiatów		845
Art. 450.	[Odpowiednie stosowanie przepisów do wyborów do rad powiatu]	845
Art. 451.	[Organy przeprowadzające wybory do rad powiatów]	846
Art. 452.	[Postępowanie w razie zbiegu wyborów do rad gmin z wyborami do rad powiatu]	847
Art. 453.	[Liczba radnych powiatowych wybieranych w okręgu wyborczym]	848
Art. 454.	[Podział powiatu na okręgi wyborcze]	849
Art. 455.	[Ogłaszanie uchwał rad powiatów w sprawie okręgów wyborczych]	851
Art. 455.	[<i>Ogłaszanie postanowień komisarzy wyborczych w sprawie okręgów wyborczych</i>]	851
Art. 456.	[Tryb zaskarżenia ustaleń w sprawach okręgów wyborczych]	852
Art. 456.	[<i>Tryb zaskarżenia ustaleń w sprawach okręgów wyborczych</i>]	852
Art. 457.	[Liczba kandydatów na liście. Podpisy poparcia listy]	855
Art. 458.	[Zgłaszanie przez komitety wyborcze list kandydatów na radnych gmin i powiatów]	856
Art. 458a.	[Wydrukowanie i dostarczenie kart do głosowania]	857

Rozdział 12. Przepisy szczególne dotyczące wyborów do sejmików województw	858
Art. 459. [Odpowiednie stosowanie przepisów do wyborów do sejmików województw]	858
Art. 460. [Organy przeprowadzające wybory do sejmików województw]	859
Art. 461. [Postępowanie w razie zbiegu wyborów do rad powiatów z wyborami do sejmików]	860
Art. 462. [Podział województwa na okręgi wyborcze]	861
Art. 463. [Jednolita norma przedstawicielstwa]	864
Art. 464. [Podpisy poparcia listy kandydatów]	866
Art. 465. [Uzupełnienie listy kandydatów w razie skreślenia kandydata] . . .	867
Art. 466. [Zgłaszanie przez komitety wyborcze list kandydatów na radnych powiatu i sejmików województw]	868
Art. 467. [Postępowanie w razie zbiegu wyborów do wszystkich rad jednostek samorządu terytorialnego]	868
Art. 467a. [Wydrukowanie i przekazanie kart do głosowania]	869
Art. 468. [Ustalenie wyników głosowania na obszarze powiatu i sporządzenie protokołu]	869
Art. 469. [Odpowiednie stosowanie przepisów do czynności wojewódzkiej komisji wyborczej]	870
Dział VIII. Wybory wójta, burmistrza i prezydenta miasta	873
Rozdział 1. Przepisy ogólne	873
Art. 470. [Odpowiednie stosowanie innych przepisów Kodeksu do wyboru wójta]	873
Art. 471. [Zasady prawa wyborczego w wyborach samorządowych]	874
Art. 472. [Zakaz kandydowania na wójta w więcej niż jednej gminie oraz jednoczesnego kandydowania do rady powiatu i do sejmiku województwa]	875
Art. 473. [Zasada bezpośredniego wyboru wójta. Ponowne głosowanie. Losowanie]	875
Art. 474. [Zarządzenie wyborów wójta]	877
Art. 475. [Organy organizujące i przeprowadzające wybory wójta]	878
Art. 476. [Limit wydatków na kampanię wyborczą. Sprawozdanie finansowe]	879
Art. 477. [Ogłaszanie wyników wyborów na wójta]	880
Rozdział 2. Zgłaszanie kandydatów na wójta	881
Art. 478. [Podmioty zgłaszające kandydatów na wójtów]	881
Art. 479. [Treść zawiadomienia o zgłoszeniu kandydata]	883
Art. 480. [Rejestracja kandydata na wójta]	885
Art. 481. [Wydrukowanie obwieszczenia o zarejestrowanych kandydatach na wójta]	886
Art. 482. [Ponowienie procedury zgłoszeń kandydatów. Wybór wójta przez radę gminy]	886
Art. 483. [Skreślenie kandydata z listy kandydatów. Uzupełnienie listy] . .	888

Rozdział 3. Karty do głosowania	889
Art. 484. [Wydrukowanie i przekazanie kart do głosowania]	889
Art. 485. [Treść karty do głosowania]	890
Rozdział 4. Sposób głosowania, warunki ważności głosu i ustalanie wyników wyborów	891
Art. 486. [Sposób głosowania na kandydatów]	891
Art. 487. [Sposób głosowania w przypadku głosowania na jednego kandydata]	892
Art. 488. [Ustalenie wyników głosowania i wyników wyborów. Sporządzenie protokołu z tych czynności]	892
Art. 489. [Treść protokołu wyników głosowania i wyników wyboru]	893
Art. 490. [Zaświadczenie o wyborze wójta]	893
Rozdział 5. Kampania wyborcza w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych	894
Art. 491. [Prawo do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych. Łączny czas audycji wyborczych. Podział czasu antenowego]	894
Art. 491a. [Tryb zaskarżenia ustalenia dotyczącego podziału czasu antenowego]	895
Rozdział 6. Wygaśnięcie mandatu wójta	896
Art. 492. [Przesłanki, forma, tryb i terminy stwierdzenia wygaśnięcia mandatu wójta]	896
Art. 492a. [Informowanie o utracie prawa wyborczego]	897
Art. 493. [Tryb zaskarżenia rozstrzygnięcia stwierdzającego wygaśnięcie mandatu]	909
Dział IX. Przepisy karne	911
Art. 494. [Prowadzenie agitacji wyborczej w miejscach niedozwolonych]	913
Art. 495. [Umieszczanie materiałów wyborczych]	916
Art. 496. [Brak oznaczenia komitetu wyborczego]	919
Art. 497. [Zbieranie podpisów poparcia w formie nacisków, w miejscach niedozwolonych oraz za korzyść]	920
Art. 497a. [Posiadanie karty do głosowania poza lokalem wyborczym]	923
Art. 498. [Prowadzenie agitacji wyborczej w czasie ciszy wyborczej]	924
Art. 499. (uchylony)	925
Art. 500. [Podawanie wyników badań opinii publicznej]	925
Art. 501. [Organizowanie loterii fantowych, gier losowych oraz konkursów]	927
Art. 502. [Podawanie lub dostarczanie napojów alkoholowych]	928
Art. 503. [Udzielanie korzyści majątkowej jednego komitetu innemu komitetowi wyborczemu]	929
Art. 504. [Organizowanie zbiórki publicznej na cele kampanii wyborczej]	930
Art. 504a. (uchylony)	931
Art. 505. [Gromadzenia środków finansowych na rachunku bankowym]	931

Art. 505a. [Prowadzenie rejestru zaciągniętych kredytów lub rejestru wpłat osób fizycznych]	933
Art. 506. [Jawność i przejrzystość gospodarki finansowej komitetu wyborczego]	933
Art. 507. [Przekazywanie i przyjmowanie niedozwolonych wartości niepieniężnych]	937
Art. 508. [Przekazanie na rzecz organizacji pożytku publicznego nadwyżki pozyskanych przez komitet wyborczy środków nad poniesionymi wydatkami]	938
Art. 509. [Sporządzenie i przedłożenie komisarzowi wyborczemu albo Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdania finansowego]	939
Art. 510. [Niedopuszczenie lub utrudnianie sporządzania opinii lub raportu dotyczącego sprawozdania finansowego]	941
Art. 511. [Podejmowanie się pełnomocnictwa wyborczego za opłatą]	942
Art. 512. [Udzielanie pełnomocnictwa wyborczego za korzyść majątkową lub osobistą]	943
Art. 513. [Wielokrotne głosowanie]	944
Art. 513a. [Otwieranie lub niszczenie bez uprawnienia pakietu wyborczego lub zaklejonej koperty zwrotnej]	945
Art. 513b. [Naruszenie przepisów o postępowaniu z dokumentami z głosowania]	946
Art. 513c. [Utrudnianie monitorowania lub dokumentowania procedur wyborczych]	947
Art. 514. [Dokonywanie wydatków na agitację wyborczą z przekroczeniem limitu tych wydatków]	948
Art. 515. [Przepadek przedmiotów]	949
Art. 516. [Stosowanie przepisów o postępowaniu w sprawach o wykroczenia]	950
Dział X. Przepis końcowy	951
Art. 517. [Data wejścia w życie Kodeksu wyborczego]	951
Załączniki	
Załącznik nr 1. Wykaz okręgów wyborczych do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej	955
Załącznik nr 2. Wykaz okręgów wyborczych do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	964
Załącznik nr 3. Wykaz okręgów wyborczych w wyborach do Parlamentu Europejskiego	976
Bibliografia	979
Autorzy	987

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

- Akt dotyczący wyboru członków Parlamentu Europejskiego – Akt dotyczący wyboru członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich z 20.09.1976 r. (Dz.U. z 2004 r. poz. 864/10)
- dyrektywa 93/109/WE – dyrektywa Rady 93/109/WE z 6.12.1993 r. ustanawiająca szczegółowe warunki wykonywania prawa głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego przez obywateli Unii mających miejsce zamieszkania w Państwie Członkowskim, którego nie są obywatelami (Dz.Urz. WE L 329, s. 34, ze zm.)
- dyrektywa 94/80/WE – dyrektywa Rady 94/80/WE z 19.12.1994 r. ustanawiająca szczegółowe warunki wykonywania prawa głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych przez obywateli Unii mających miejsce zamieszkania w Państwie Członkowskim, którego nie są obywatelami (Dz.Urz. WE L 368, s. 38, ze zm.)
- k. wyb. – ustawa z 5.01.2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2018 r. poz. 754 ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600)
- k.k.w. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2018 r. poz. 652 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze zm.)
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2018 r. poz. 917 ze zm.)

- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1257 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904 ze zm.)
- k.w. – ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2018 r. poz. 618 ze zm.)
- Ordynacja wyborcza do rad gmin – ustawa z 16.07.1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz.U. z 2010 r. poz. 1190 ze zm.); nie obowiązuje
- Ordynacja wyborcza do Sejmu i Senatu – ustawa z 12.04.2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2007 r. poz. 1360 ze zm.); nie obowiązuje
- p.p.s.a. – ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2018 r. poz. 1302 ze zm.)
- pr. pras. – ustawa z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe (Dz.U. poz. 24 ze zm.)
- rozporządzenie w sprawie rejestru wyborców – rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 27.07.2011 r. w sprawie rejestru wyborców oraz trybu przekazywania przez Rzeczpospolitą Polską innym państwom członkowskim Unii Europejskiej danych zawartych w rejestrze (Dz.U. z 2017 r. poz. 1316)
- rozporządzenie w sprawie spisu wyborców – rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 29.12.2014 r. w sprawie spisu wyborców (Dz.U. z 2015 r. poz. 5)
- rozporządzenie w sprawie spisu wyborców przebywających za granicą – rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z 29.05.2017 r. w sprawie spisu wyborców przebywających za granicą (Dz.U. poz. 1130)
- rozporządzenie w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania – rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 28.07.2011 r. w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania w wyborach: do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (Dz.U. z 2015 r. poz. 1724 ze zm.)

TFUE	– Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana 2016: Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47)
TUE	– Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana 2016: Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 13)
u.e.l.	– ustawa z 24.09.2010 r. o ewidencji ludności (Dz.U. z 2018 r. poz. 1382 ze zm.)
u.f.p.	– ustawa z 27.08.2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 2077 ze zm.)
u.o.a.n.	– ustawa z 20.07.2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1523)
u.p.p.	– ustawa z 27.06.1997 r. o partiach politycznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 580)
u.r.l.	– ustawa z 15.09.2000 r. o referendum lokalnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 400 ze zm.)
u.s.g.	– ustawa z 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2018 r. poz. 994 ze zm.)
u.s.p.	– ustawa z 5.06.1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2018 r. poz. 995 ze zm.)
u.s.w.	– ustawa z 5.06.1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2018 r. poz. 913 ze zm.)
ustawa lustracyjna	– ustawa z 18.10.2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2017 r. poz. 2186 ze zm.)
ustawa o rehabilitacji zawodowej	– ustawa z 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 511 ze zm.)
ustawa o SN	– ustawa z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r. poz. 5 ze zm.)
ustawa o TS	– ustawa z 26.03.1982 r. o Trybunale Stanu (Dz.U. z 2016 r. poz. 2050)

2. Czasopisma, publikatory

BIP	– Biuletyn Informacji Publicznej
Biul. SAKa	– Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach
Dz.U.	– Dziennik Ustaw
Dz.Urz. MON	– Dziennik Urzędowy Ministerstwa Obrony Narodowej
Dz.Urz. UE	– Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
LEX	– System Informacji Prawnej LEX

M.P.	– Monitor Polski
ONSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
ONSAiWSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i wojewódzkich sądów administracyjnych
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNAPiUS	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, seria A
OwSS	– Orzecznictwo w Sprawach Samorządowych

3. Inne

ETPCz	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
KBW	– Krajowe Biuro Wyborcze
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
PKW	– Państwowa Komisja Wyborcza
RPO	– Rzecznik Praw Obywatelskich
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

Wstęp

Ustawa z 5.01.2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2018 r. poz. 754 ze zm.) jest pierwszym tej rangi aktem prawnym dotyczącym polskiego prawa wyborczego.

Na przedkodeksowe prawo wyborcze w Polsce składało się pięć ustaw (ordynacji) wyborczych, uchwalonych w okresie od 1990 r. do 2004 r. i wielokrotnie zmienianych. Te akty prawne nie stanowiły spójnego, stabilnego systemu prawa. Nie były wzajemnie komplementarne, a występujące między nimi różnice w sposobie uregulowania takich samych instytucji wyborczych nie zawsze miały merytoryczne uzasadnienie. Lekarstwa na tę chorobę, dotykającą nie tylko prawo wyborcze, upatrywano w Kodeksie wyborczym. Ustawie noszącej miano kodeksu przypisuje się bowiem zwykle cechy regulacji porządkującej i stabilizującej określoną dziedzinę prawa. Kodyfikacja nie powinna polegać jedynie na połączeniu w jeden akt prawny wielu przepisów dotyczących tej samej materii. Służyć ma przede wszystkim ich usystematyzowaniu, uzupełnieniu oraz uproszczeniu. Od prawa skodyfikowanego oczekuje się również większej jego stabilności.

Wnioskujący o uchwalenie Kodeksu wyborczego te właśnie cele mieli na uwadze. Zakładali, że Kodeks wyborczy nie powinien dokonywać przełomowych zmian w treści prawa wyborczego. Daleko idące innowacje mogłyby być zresztą niemożliwe ze względu na obowiązujący porządek konstytucyjny. Należy jednak odnotować, że za sprawą Kodeksu wyborczego między innymi stworzono niektórym kategoriom wyborców możliwość głosowania przez pełnomocnika, a także głosowania korespondencyjnego. Wprowadzono również jednomandatowe okręgi wyborcze w wyborach do Senatu RP.

Wartości i zalety Kodeksu wyborczego są poddawane próbie czasu. Okres, jaki upłynął od jego uchwalenia, pokazuje, że sam Kodeks nie jest dostateczną gwarancją stabilności prawa wyborczego. Akt ten był już bowiem wielokrotnie nowelizowany. Bez wątpienia najszerza nowelizacja została wprowadzona ustawą z 11.01.2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych (Dz.U. poz. 130 ze zm.).

Należy podkreślić, że na jej podstawie wprowadzono m.in. głębokie zmiany struktury administracji wyborczej, a także procedur organizowania i przeprowadzania wyborów. Kolejne projekty zmian Kodeksu zostały zgłoszone i są na różnych etapach procesu legislacyjnego. Z tych powodów zamysł zbudowania uporządkowanego i przejrzystego systemu prawa wyborczego może być trudny do zrealizowania.

Autorzy komentarza do Kodeksu wyborczego swojej wiedzy na temat wyborów nie czerpią wyłącznie z lektury przepisów prawa wyborczego. Komentarz nie jest jednak tylko praktycznym poradnikiem dla tych, którzy są zaangażowani w przeprowadzanie wyborów albo interesują się ich przebiegiem. Spotkać w nim można również nawiązania i odniesienia do orzecznictwa sądowego oraz do piśmiennictwa dotyczącego prawa wyborczego i konstytucyjnego w zakresie niezbędnym do należytego omówienia komentowanych przepisów.

USTAWA

z 5.01.2011 r.

Kodeks wyborczy¹

(Dz.U. z 2018 r. poz. 754; zm.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1000, poz. 1225, poz. 1238, poz. 1282, poz. 1321, poz. 1349)

---

¹ Przepisy niniejszej ustawy wdrażają postanowienia dyrektywy Rady 93/109/WE z 6.12.1993 r. ustanawiającej szczególne warunki wykonywania prawa do głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego przez obywateli Unii mających miejsce zamieszkania w Państwie Członkowskim, którego nie są obywatelami oraz dyrektywy Rady 94/80/WE z 19.12.1994 r. ustanawiającej szczególne zasady korzystania z prawa głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych przez obywateli Unii zamieszkałych w Państwie Członkowskim, którego nie są obywatelami.

DZIAŁ I

Przepisy wstępne

ROZDZIAŁ 1

Przepisy ogólne

Art. 1. [Zakres regulacji]

Kodeks wyborczy określa zasady i tryb zgłaszania kandydatów, przeprowadzania oraz warunki ważności wyborów:

- 1) do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej;**
- 2) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;**
- 3) do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej;**
- 4) do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego;**
- 5) wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.**

1. Przepis art. 1 określa zakres przedmiotowy kodeksu, określając bardzo ogólnie, jakie sprawy wyborcze reguluje i do jakich wyborów ma on zastosowanie. Kodeks niejako z założenia stanowi kompleksową regulację prawną służącą unifikacji rozwiązań prawnych z dziedziny, której dotyczy. Powstał w wyniku realizacji od dawna głoszonej idei uporządkowania w ten sposób prawa wyborczego. Kodeks wyborczy zastąpił kilka obowiązujących dotychczas w tym zakresie aktów prawnych o charakterze ustawowym:

- 1) ustawę z 27.09.1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2010 r. poz. 467 ze zm.);
- 2) ustawę z 16.07.1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz.U. z 2010 r. poz. 1190 ze zm.);
- 3) ustawę z 12.04.2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2007 r. poz. 1360 ze zm.);

- 4) ustawę z 20.06.2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta (Dz.U. z 2010 r. poz. 1191);
- 5) ustawę z 23.01.2004 r. – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz.U. poz. 219 ze zm.).

W dużej mierze Kodeks podsumował regulacje prawne w nich zawarte, z uwzględnieniem dorobku doktryny i praktyki wyborczej. Wprowadził również wiele nowych rozwiązań prawnych, które są poddawane próbie w procesie ich stosowania.

W Polsce podstawowe uregulowania dotyczące prawa wyborczego są zawarte w Konstytucji RP. Konstytucja reguluje przede wszystkim podmiotowe prawa wyborcze (art. 62 i 99) oraz określa zasady prawa wyborczego. Stanowi także, że Sejm, Senat i Prezydenta RP, a także organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego wybiera się w wyborach powszechnych i bezpośrednich (odpowiednio art. 96 ust. 2, art. 97 ust. 2, art. 127 ust. 1 i 2 i art. 169 ust. 2 Konstytucji RP).

Kodeks wyborczy zawiera natomiast szczegółowe regulacje dotyczące wszystkich rodzajów wyborów: wyborów organów władzy ustawodawczej i wykonawczej – Sejmu i Senatu – oraz Prezydenta RP, wyborów do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego (rady gminy, rady powiatu oraz sejmiku województwa), wyborów organu wykonawczego w gminie (wójta, burmistrza, prezydenta miasta), a także wyborów reprezentantów Polski do Parlamentu Europejskiego. Kodeks wyborczy jest więc niejako aktem wykonawczym do Konstytucji RP, a także do Traktatu o Unii Europejskiej, pozwalającym na zrealizowanie określonych w tych aktach prawnych zasad wyłaniania organów przedstawicielskich. Według art. 10 ust. 2 TUE obywatele są bezpośrednio reprezentowani na poziomie Unii w Parlamencie Europejskim i w związku z tym członkowie Parlamentu Europejskiego są wybierani na 5-letnią kadencję w powszechnych i bezpośrednich wyborach (art. 14 ust. 3 TUE). Prawo Unii Europejskiej nie zna jednolitej ordynacji wyborczej do tej instytucji.

2. Przepisy Kodeksu wyborczego mają również zastosowanie poza zakresem określonym w art. 1 k. wyb. Według art. 5 ust. 5 ustawy z 14.03.2003 r. o referendum ogólnokrajowym przepisy Kodeksu wyborczego stosuje się odpowiednio do trybu przeprowadzenia głosowania w tego typu referendum. Ponadto art. 1 ust. 2 u.r.l. stanowi, że w zakresie nieuregulowanym w ustawie do referendum lokalnego stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu wyborczego.
3. Zawarte w Kodeksie wyborczym regulacje dotyczące wyborów są usystematyzowane w sposób pozwalający wyróżnić część ogólną oraz część szczegółową kodeksu. Część ogólna to działy I i II. Dział I „Przepisy wstępne” dotyczy m.in. czynnego i biernego prawa wyborczego, obwodów głosowania, rejestru wyborców i spisu wyborców,

głosowania, protestów wyborczych, kampanii wyborczej oraz finansowania wyborów i kampanii wyborczej. W dziale II uregulowano ustrój, zasady tworzenia i zasady działania organów wyborczych. Część szczegółowa Kodeksu wyborczego obejmuje regulacje odnoszące się do poszczególnych rodzajów wyborów, a także przepisy karne (działy III–X).

Należy dodać, że na system prawa wyborczego składają się również różnego rodzaju i rangi regulacje szczegółowe, akty wykonawcze do ustaw (Kodeksu wyborczego), a także mające duże znaczenie praktyczne akty Państwowej Komisji Wyborczej, podejmowane w formie uchwał.

Art. 2. [Zasada osobistego głosowania]

W wyborach głosować można tylko osobiście, chyba że kodeks stanowi inaczej.

1. Wymóg osobistego głosowania jest wyprowadzany z zasady bezpośredniości wyborów, odnoszonej w Konstytucji RP do wszystkich wyborów będących przedmiotem regulacji Kodeksu wyborczego, z wyjątkiem wyborów wójta (burmistrza, prezydenta miasta). W tym ostatnim przypadku źródłem tej zasady jest ustawa zwykła – Kodeks wyborczy. Zasada ta nie jest jednak rozumiana jednoznacznie. W doktrynie istnieje rozbieżność w tej materii (L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 1999, s. 131). Niektórzy autorzy uważają, że zasada ta obejmuje głosowanie osobiste i głosowanie imienne (B. Banaszak, *Prawo wyborcze obywateli*, Warszawa 1996, s. 35; M. Chmaj [w:] M. Chmaj, W. Skrzydło, *System wyborczy w Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2008, s. 53). Wówczas wymóg osobistego głosowania miałby charakter konstytucyjny. W uzasadnieniu tego stanowiska podaje się, że konieczność osobistego głosowania jest konsekwencją osobistego charakteru publicznych praw politycznych (M. Chmaj [w:] M. Chmaj, W. Skrzydło, *System wyborczy...*, s. 53). Inni wskazują natomiast, że bezpośredniość wyborów oznacza jedynie jednostopniowość aktu wyborczego i nie oznacza konieczności głosowania osobistego (L. Garlicki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 1, red. L. Garlicki, Warszawa 1999, s. 15; J. Buczkowski, *Podstawowe zasady prawa wyborczego III Rzeczypospolitej*, Lublin 1998, s. 176 i n.).

Jak wynika z treści komentowanego przepisu, ustawodawca, dopuszczając wyjątki od wymogu osobistego głosowania, przyjął węższe rozumienie zasady bezpośredniości wyborów. Wyjątki od niej są przewidziane w rozdziale 7 działu I kodeksu i dotyczą głosowania przez pełnomocnika. W tej kontrowersyjnej kwestii dopuszczalności głosowania przez pełnomocnika wypowiedział się TK w wyroku z 20.07.2011 r., K 9/11, OTK-A 2011/6, poz. 61. Trybunał uznał, że głosowanie przez pełnomocnika nie narusza zasady bezpośredniości wyborów, ponieważ nie

Komentarz stanowi obszerne, wyczerpujące i przystępne omówienie przepisów Kodeksu wyborczego przedstawiającego organy wyborcze oraz regulującego zasady przeprowadzania wyborów: Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, do Parlamentu Europejskiego, do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego, wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.

W drugim wydaniu zostały uwzględnione wszystkie nowelizacje, które weszły w życie od 30.04.2014 r., a w szczególności najnowsze zmiany wprowadzone na mocy ustaw:

- z 11.01.2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych (Dz.U. poz. 130);
- z 15.06.2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1349).

Autorzy omówili regulacje dotyczące m.in.:

- nowej definicji znaku „x” i kwestii tzw. dopisków,
- tzw. dwukadencyjności wójtów,
- zmian w strukturze i sposobie powoływania organów wyborczych,
- nowych kompetencji komisarzy wyborczych,
- głosowania korespondencyjnego.

Komentarz został wzbogacony o analizę orzecznictwa sądowego i najnowszych publikacji z zakresu prawa wyborczego oraz bogaty dorobek organów stosujących prawo wyborcze, głównie Państwowej Komisji Wyborczej – uchwały, wytyczne i wyjaśnienia (w szczególności najnowsze, uwzględniające zmiany wprowadzone do Kodeksu wyborczego w 2018 r.), pozwalające na bliższe zapoznanie się z problematyką wyborów i prawa wyborczego.

Publikacja jest przeznaczona dla szerokiego grona odbiorców, w tym: osób odpowiedzialnych za zorganizowanie, przygotowanie i przeprowadzenie wyborów, a także prawników praktyków: adwokatów, radców prawnych obsługujących jednostki administracji państwowej i samorządowej, prokuratorów oraz sędziów. Będzie cennym źródłem wiedzy dla osób ubiegających się o funkcje wybieralne w wyborach powszechnych, jak również pełnomocników komitetów wyborczych.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8124-966-9

